

Näkövammaisten liitto

Kehitysvammaisten
Tukiliitto ry

Vammaisneuvostojen vaikuttamismahdollisuudet ja vammaisvaikutusten arviointi Kuopio 22.9.2026

Maarit Halonen, maarit.halonen@nakovammaistenliitto.fi

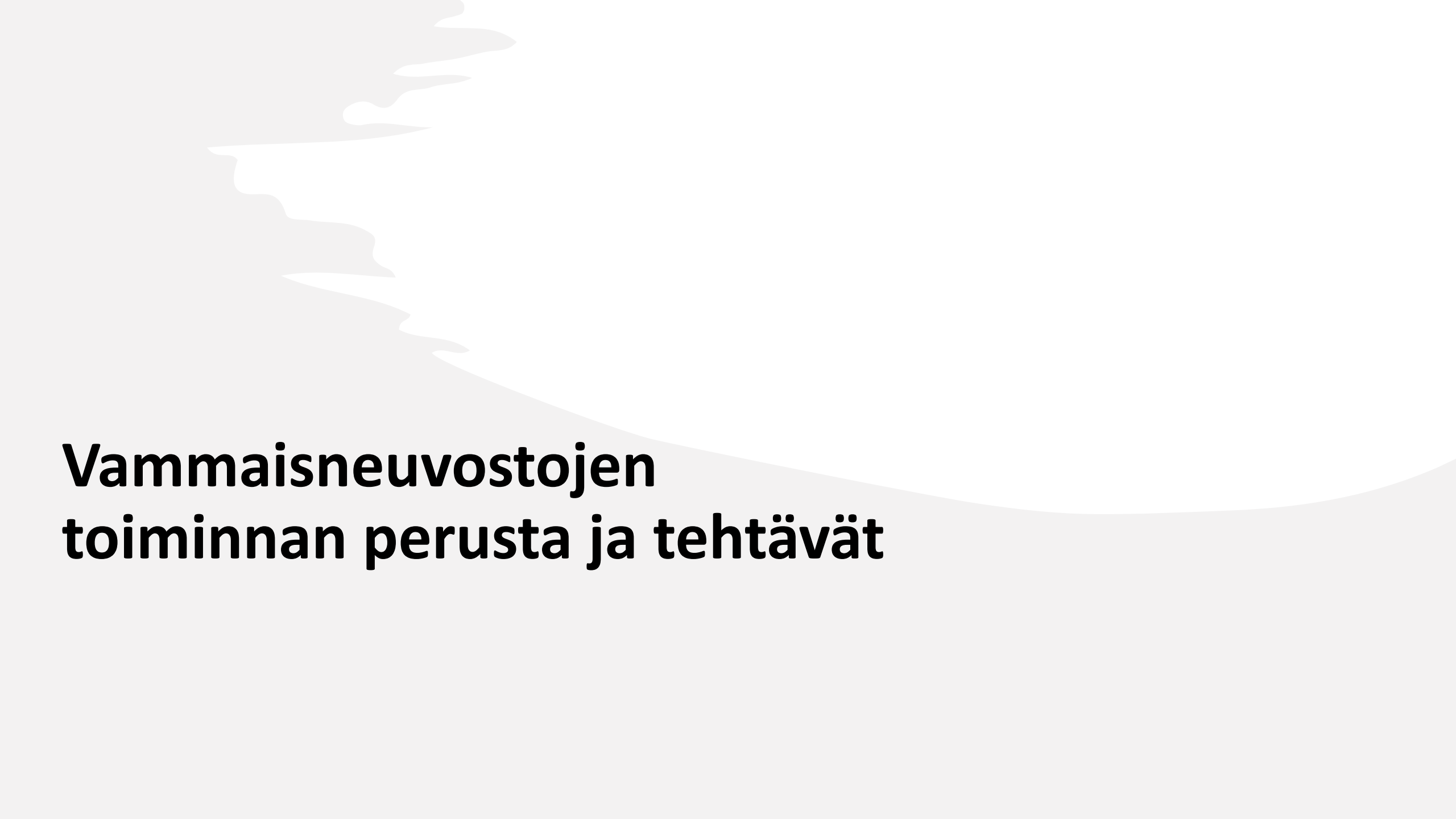
Mika Saastamoinen, mika.saastamoinen@invalidiliitto.fi

Jonna Savolainen, jonna.savolainen@tukiliitto.fi

Sari Raitakari, sari.raitakari@neuroliitto.fi

NEUROLIITTO

Vammaisneuvostojen toiminnan perusta ja tehtävät

Vammaisneuvostolla on lakisääteinen asema

Kunnissa

- **Kunnanhallituksen on asetettava** vammaisneuvosto ja **huolehdittava** sen **toimintaedellytyksistä**.
- Vammaisilla henkilöillä sekä heidän omaisillaan ja järjestöillään tulee olla vammaisneuvostossa **riittävä edustus**.
- Vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

[Lähde: kuntalaki 28 §](#)

Hyvinvointialueella

- **Aluehallituksen on asetettava** vammaisneuvosto ja **huolehdittava** sen **toimintaedellytyksistä**.
- Hyvinvointialueen **jokaisen kunnan vastaavasta vaikuttamistoimielimestä valitaan** vähintään yksi edustaja. Lisäksi voidaan valita muita henkilöitä.
- Vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan asioissa, joilla vammaisneuvosto arvioi olevan merkitystä vammaisten henkilöiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta, ja vammaisneuvosto tulee ottaa mukaan osallistumisen ja kuulemisen kehittämiseen hyvinvointialueella.

[Lähde: laki hyvinvointialueesta 32 §](#)

Vammaisneuvosto kunnan ja hyvinvointialueen organisaatiossa

- Vammaisneuvosto on lakisääteinen vaikuttamistoimielin vammaisten ihmisten **osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien** varmistamiseksi.
- Vammaisneuvosto ei ole varsinainen toimielin kuten esim. valtuusto, hallitus ja lautakunnat.
- Vammaisneuvoston jäsen ei ole laissa tarkoitettu luottamushenkilö.
- Vammaisneuvoston jäsen ei ole viranhaltija, joten hänellä ei ole ns. virkavastuuta
- Neuvostolla ei ole toimivaltaa tehdä hallintopäätöksiä.
- Toiminta on vapaamuotoisempaa kuin toimielimillä.
- Neuvoston jäsenellä ei ole lain mukaista suoraa oikeutta saada vapaata työstään esim. neuvoston kokouksiin osallistumista varten.
- Vammaisneuvoston jäsenillä on kapeampi tiedonsaantioikeus kuin luottamushenkilöillä.

Vammaisneuvoston tehtävät ja rooli

- Vammaisyhdistysten, viranomaisten ja päätöksentekijöiden **yhteistyöfoorumi** kunnassa ja hyvinvointialueilla.
- **Tehtävänä vaikuttaa** eri toimialoilla tehtävään toiminnan suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan niissä asioissa, *joilla on merkitystä* vammaisille henkilöille.
- Voi tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja ja kannanottoja. Tavoitteena on **edistää vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista ja varmistaa vammaisnäkökulman huomiointi päätöksenteossa.**

Vammaisneuvostojen tehtävät

Hyvinvointialueet vastaavat

- Terveysthuolto: perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sairaalapalvelut, kuntoutus, hammashoito, mielenterveys- ja päihdepalvelut, äitiys- ja lastenneuvolat
- Sosiaalihuolto: aikuissosiaalityö, lastensuojelu, ikääntyneiden asumispalvelut, kotihoito, vammaispalvelut
- Pelastustoimi

→ Hyvinvointialueen vammaisneuvosto

Kunnat vastaavat

- Hyvinvoinnin ja terveyden sekä paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen
- Varhaiskasvatus ja peruskoulu, 2. asteen oppilaitokset
- Kulttuuri ja liikunta
- Kunnan elinvoiman ja työllisyyden (2025 alkaen TE-palvelut) edistäminen
- Elinympäristö, rakentaminen ja esteettömyys

→ Kunnallinen vammaisneuvosto

Edellytyksiä hyvälle vaikuttamistoiminnalle

- Vaikuttamisesta motivoituneet vammaisneuvoston jäsenet
- Rakentava keskustelu ja kompromissihakuisuus yhteisten kantojen muodostamisessa
- Hyvin valmistellut kokoukset ja asialistat sekä hyvin laaditut pöytäkirjat
- Sopiva kokousrytmi, joka edesauttaa vaikuttamistoimintaa
- Jäsenten ymmärrys neuvoston toiminnasta osana kokonaisuutta
- Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tieto ja ymmärrys vammaisneuvostosta → kontakti poliittisiin valtuustoryhmiin – yhteiset säännölliset keskustelut
- Toimintasäännön laatiminen tai päivittäminen

**Vammaisneuvostot vaikuttamassa
päätöksentekoon**

PÄÄTÖKSENTEKO ON PROSESSI

- Kunnan ja hyvinvointialueen päätöksentekoprosessi koostuu viidestä vaiheesta.
- On tärkeää vaikuttaa asioihin mahdollisimman varhain, jopa ennakoivasti ennen vireilletuloa.

Vireilletulovaihe

Asia voi tulla vireille ja nousta päätöksentekoon eri lähteistä, kuten lainsäädännön muutoksista, aiemmista päätöksistä, strategiassa linjatuista tavoitteista tai vaikka kuntalais- tai hyvinvointialuealoitteesta.

Tässä vaiheessa määritetään **ongelma** tai **tavoite**.

Vanen rooli:

- Tehdä aloitteita (muutoksesta tai toimenpiteestä), jos mahdollistettu hallintosäännössä.
- Vaikuttaa asioiden vireille tuloon tuomalla viranhaltijoille ja päättäjille tietoa vammaisten ihmisten kokemuksista, tarpeista tai tyytyväisyydestä esimerkiksi eri palveluihin.
- Säännölliset katsaukset eri toimialojen tulevaisuuden suunnitelmiin ja havaittuihin tarpeisiin, jotta ennakkollinen vaikuttaminen olisi mahdollista.

Valmisteluvaihe

- Selvitetään muun muassa **vaikutuksia** ja **kustannuksia**.
- Selvitetään sidosryhmien näkemyksiä asiasta ja tarkastellaan eri vaihtoehtoja.
- Usein viranhaltija vastaa asian varhaisesta valmistelusta, minkä jälkeen asia etenee lautakunnan käsiteltäväksi. Valtuustoon vietävät asiat valmistelee pääsääntöisesti hallitus.

Vanen rooli:

- Tiedustella valmisteltavista asioista ja varmistaa kuuleminen jo varhaisessa vaiheessa.
- Joskus on hyvä olla erikseen suoraan yhteydessä viranhaltijoihin ja päättäjiin.
- Osallistua erilaisiin kunnan /hyvinvointialueen järjestämiin tilaisuuksiin asioiden valmistelussa.
- Tiedustella vammaisvaikutusten arviota.
- Keskustelutilaisuus poliittisen ryhmän kanssa.

Päätöksentekovaihe

- Päätöksentekovaiheessa viranhaltija tai päätöksentekoelin (lautakunta, hallitus tai valtuusto) **päättää** joko hyväksyä tai hylätä esityksen.
- Vaihtoehtona on myös asian palauttaminen valmisteluun tai asian jättäminen pöydälle.
- Päätösesitykseen voidaan tässä vaiheessa tehdä lähinnä teknisiä korjauksia tai pieniä muutoksia tai lisäyksiä.

Vanen rooli:

- Viimeistään tässä vaiheessa ottaa yhteyttä päättäjiin, tuoda neuvoston näkemys esiin ja pyrkiä siten vaikuttamaan päättäjien kantaan.
- Ottaa yhteyttä valtuustoryhmien puheenjohtajiin tai lautakunnan ja hallituksen kohdalla sekä puheenjohtajiin että jäseniin.
- Päätöksistä voi pääsääntöisesti myös valittaa. Muutoksenhakekeinoja ovat mm. oikaisuvaatimus, kunnallisvalitus, hallintovalitus ja hallintokantelu, joista löydät lisätietoa Kuntaliiton sivuilta

Toimeenpanovaihe

- Tässä vaiheessa asia, josta on päätetty, **toteutetaan** ja viedään **käytäntöön**.
- Valtuuston päätösten täytäntöönpanosta vastaa kunnanhallitus tai vastaavasti aluehallitus.
- Konkreettisesta toteuttamisesta vastaavat kunnan eri toimialat, palvelualueet ja yksiköt.

Vanen rooli:

- Seurata toimintaa ja antaa siitä palautetta.
- Pyytää toimielimiltä säännöllisesti arvioita siitä, millä tavalla neuvoston esittämät näkemykset vaikuttivat konkreettisesti asiasta päättämiseen.
- Monet vanessa edustettuina olevat yhdistykset myös toteuttavat omalla toiminnallaan muun muassa asukkaiden hyvinvointiin liittyviä tavoitteita ja ovat siten mukana päätösten täytäntöönpanossa.

Arviointivaihe

- Tässä vaiheessa arvioidaan päätöksenteon **vaikutuksia, tuloksia** ja **tavoitteiden toteutumista**. Myös itse prosessia voidaan arvioida.
- Arvioinnin pohjaksi kerätään tietoa ja palautetta eri tavoin kuten asukastilaisuuksissa, kyselyillä ja asiakaspalautteella.

Vanen rooli:

- Antaa palautetta esimerkiksi vammaisten ihmisten tyytyväisyydestä eri palveluihin tai vammaisten ihmisten ja heitä edustavien yhdistysten osallistumismahdollisuuksista päätösprosessiin.
- Antaa tietoa sekä oma-aloitteisesti että erilaisiin palautekyselyihin vastaamalla.

Lyhyesti vammaisvaikutusten arvioinnista (VAVA) kunnissa ja hyvinvointialueilla

- Arviointimenettely, jossa arvioidaan valmisteltavan päätöksen vaikutuksia vammaisten ihmisten elämään, jotta vaikutukset tunnistetaan ja huomioidaan etukäteen (ennakollinen oikeusturva)
- **kaikessa päätöksenteon valmistelussa silloin, kun päätöksellä on vaikutusta vammaisten ihmisten elämään** (huom. eri elämänalueita koskevassa päätöksenteossa sosiaali- ja terveyspalveluita laajemmin)
- Toteuttamisesta
 - Johdonmukainen käyttö valmistelussa ja päätöksenteossa, riittävän aikaisin
 - Vammaisten henkilöiden osallistaminen arviointiin
- Ei vielä laajasti ja systemaattisesti käytössä kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Esimerkkejä vammaisneuvostovaikuttamisesta

- Vanhaan kouluun oltiin tekemässä peruskorjausta. Korjauksen toteuttajat kävivät **esittelemässä suunnitelmia** ja annoimme heille suoraan **palautetta**. Korjauksen valmistuttua kävimme **tutustumassa kohteeseen** ja **kerroimme huomiomme**. Pääasiassa esteettömyys oli huomioitu hyvin.
- Neuvostolle **esiteltiin suunnitteluvaiheessa** olevien uusien koulujen sekä kaupungintalon suuren remontin piirustuksia. Saimme tehdä niihin **muutosehdotuksia** mm. esteellisyyden näkökulmasta. Rakennusten valmistuttua vane on saanut käydä niissä paikan päällä, rakennustarkastajan **esitellessä** lopputuloksen. Meidän toiveet oli otettu hyvin huomioon, esim. wc oli täsmälleen pyörätuolin käyttäjän toiveiden mukainen. Myös koulun pihalla oli huomioitu vanen ehdotus erityislasten koulukuljetusten turvallisuuteen liittyen.

Esimerkkejä vaikuttamisesta 2

- Vammaisneuvosto antaa esteettömyyden näkökulmasta **lausuntoja** rakennus- ja korjaushankkeissa (uimahallien korjaus, ratikkahanke, monitoimitalo jne.) Lausuntoja pyydetään jo **suunnitteluvaiheessa** ja isoimpien rakennuskohteiden **edistymistä seurataan** vammaisneuvoston kokouksissa useilla eri kerroilla. Niillä on ollut vaikutusta. Vammaisneuvostolla on **oma rakennustyöryhmä**, joka perehtyy yksityiskohtaisesti hankkeisiin.
- Pääkirjaston sisäänkäynti ei ollut esteetön. Pidettiin yhdessä **katselmus** kaupungin kiinteistöpäällikön kanssa ja käytiin toiveitamme hyvässä yhteishengessä lävitse. Sisäänkäyntiin saatiin kaiteella varustettu luiska.

Keskustelua

- Kerro tapauksesta, jossa vammaisneuvostosi onnistui vaikuttamaan?
- Mikä auttoi mielestäsi onnistumaan?
- Miten kuntien vammaisneuvostojen keskinäinen yhteistyö ja yhteistyö hyvinvointialueen vammaisneuvoston kanssa alueellanne toimii?

Vammaisjärjestöjen
neuvontapalvelut
- yhteystiedot

Invalidiliitto:

- Järjestöasiantuntija Mika Saastamoinen: mika.saastamoinen@invalidiliitto.fi tai puhelin 044 765 1375
- Neuvonta oikeuksiin ja palveluihin liittyvissä asioissa: neuvot@invalidiliitto.fi tai puhelin 0200 1234 (puhelinajat ovat tiistaisin ja torstaisin klo 13–17).

Kehitysvammaisten Tukiliitto:

- Järjestöasiantuntija Jonna Savolainen: jonna.savolainen@tukiliitto.fi tai 040 486 3523
- Lakineuvonta kehitysvammaisten ihmisten oikeuksiin ja palveluihin liittyvissä asioissa: lakineuvonta@tukiliitto.fi tai puhelin 040 177 3 771 (puhelinajat ovat maanantaisin klo 10-14 ja ke-to klo 12-15).

Näkövammaisten liitto:

- Oikeuksienvalvonnan asiantuntija Maarit Halonen: maarit.halonen@nakovammaistenliitto.fi tai 050 338 9729

Neuroliitto:

- Järjestöasiantuntija Sari Raitakari: sari.raitakari@neuroliitto.fi tai 0400 976 741
Sote-palveluneuvonta: palveluasiantuntijat@neuroneuvonta.fi tai 040 542 5200 tai 040 500 1657

Kiitos!

Menestystä arvokkaaseen työhönne vammaisneuvostossa!